

ARALIA L. – ARALIA*

Drzewa, krzewy, rzadziej rośliny zielne; stale zielone albo o liściach sezonowych. **P.** wzrost u roślin o pędach zdrewniałych często pachykauliczny i wówczas wiele wyprostowanych i grubych, ± nierozgałęzionych pędów, te zwykle pokryte kolcami (ale u roślin zielnych – bezbronnie); pąki okryte łuskami. **Li.** skrętoległe; złożone pojedynczo-, podwójnie- lub potrójniepierzasto, o członowanych osiach i listkach całobrzegich albo brzegiem piłkowanych lub karbowanych, rzadziej pojedyncze lub 3-listkowe, bezbronnie lub pokryte kolcami; przylistki zrosłe z ogonkiem liścia lub ich brak. **Kw.** rozmieszczone jedno- lub męskojednopienne, w różnego typu szczytowych lub bocznych kwiatostanach, złożonych z baldaszków, główek lub gron; z reguły 5-krotne; ząbki kielicha drobne; płatki korony w pąku zachodzą na siebie dachówkowato; słupek z (3–)5(–7) owocolistków i tyłukomorowy, szyjki słupka w liczbie 5(–7), wolne lub u nasady zrosłe. **Ow.** ± kulisty pestkowiec; pestki w liczbie owocolistków, bocznie spłaszczone. ($x = 12$)

Wyst. – ok. 70 gatunków we wsch. Azji – po Malezję, oraz w Ameryce Pn. Liczne rośliny lecznicze; młode pędy wielu gatunków służą za jarzynę.

Kultura – nazwa: Linneusz wziął za motyw francuską – ale indiańską z pochodzenia – nazwę „aralie”, jaką w Québecu opatrywano aralię bezbronną, *A. nudicaulis* L.; pod taką właśnie nazwą roślinę tę, w 1704 r., M. Sarazzin posłał do Europy, do J. Tourneforta.

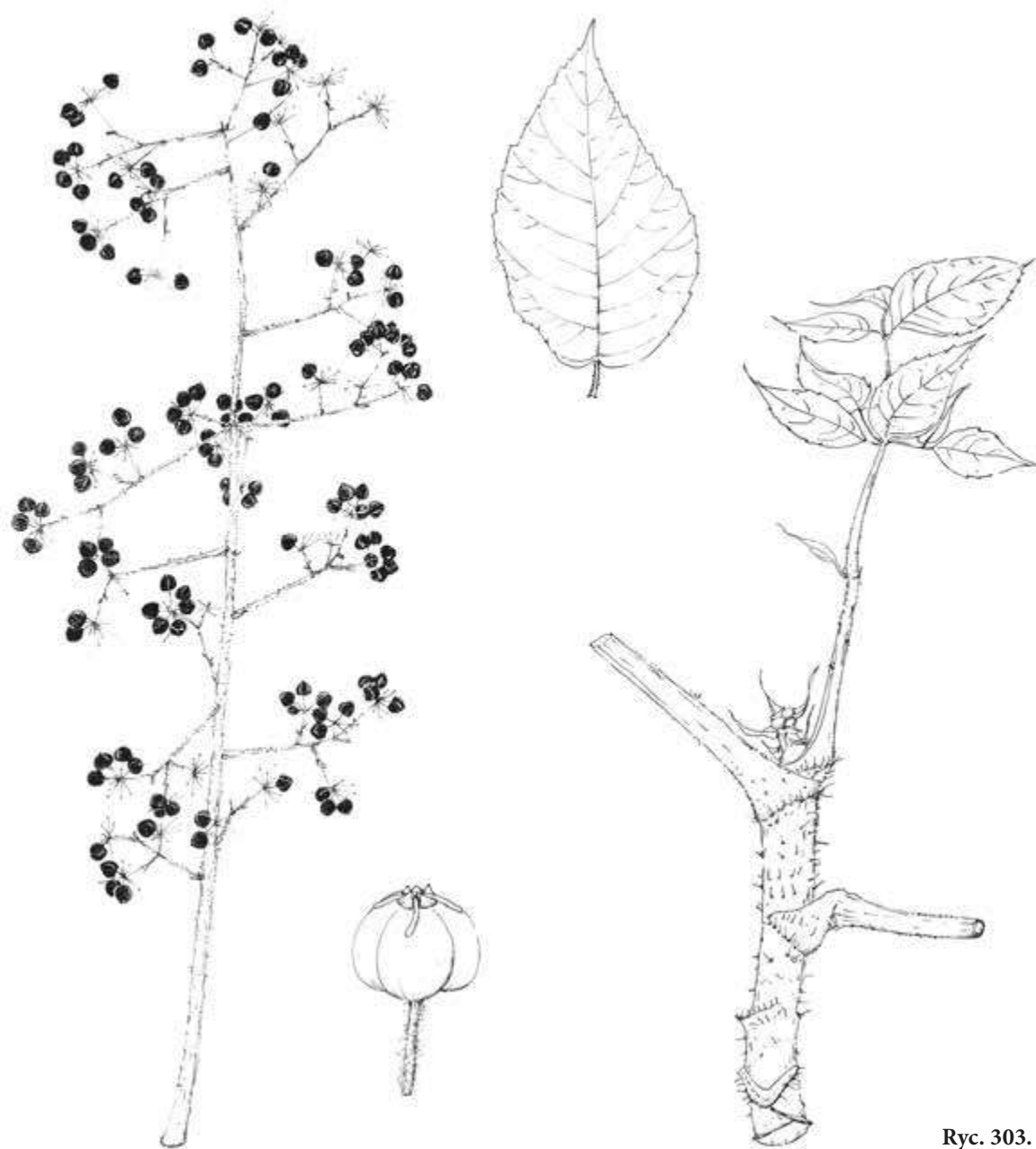
Dawne nazwy polskie: poza „aralią” (I. Czartoryska, *Mysli różne o sposobie zakładania ogrodów*, 1805) – „bluszczownik”, „dzięgiel (drzewny)”, „dzięglec” i „dzięgła[o]wa” – wszystkie nazwy dla podobieństwa do dzięgla, *Angelica* L.

Aralia elata (Miq.) Seem. – **aralia wysoka** (łac. „elatus” = wysoki, wyniosły**). Pachykauliczny krzew, wys. 5(–8) m, rozrastający się szeroko przez rozłogi. **P.** wzrost monopodialny; pędy zróżnicowane na długo- i krótkopędy; pędy grube (tegoroczne przyrosty do ok. 1,5 cm \emptyset), popielatoszare, pokryte smukłymi kolcami dł. do 5 mm; pąki duże, stożkowe, luźno okryte odstającymi, zasychającymi łuskami; ślad po liściu w kształcie wąskiej, rozwartej „podkowy”, otaczającej pęd na znacznej części jego obwodu i opatrzonej na brzegu kolcami, z bardzo licznymi śladami po wiązkach naczyniowych. **Li.** skupione w „pióropusze” na szczytach pędów; złożone podwójnie, a czasem i potrójnie, dł. do 100 cm, osie „kolankowate”, opatrzone kolcami; każdy człon osi głównej wsparty u nasady dodatkową parą listków; listki ± siedzące, szeroko- do wąskojajowatych, dł. 5–12(–20) cm, na szczycie zaostrome, brzegiem piłkowane, z wierzchu zielone i luźno szpeciniasto owłosione, spodem bladociemnozielone i owłosione w różnym stopniu – szczególnie wyraźnie na nerwach. **Kw.** rozmieszczone męskojednopienne (kwiaty obupłciowe w baldaszkach szczytowych, a męskie – w leżących niżej), zebrane w szczytowy, szeroki i luźny baldach dł. do 50 cm, na który składają się wiechy (zbudowane z drobnych, 6–15-kwiatowych baldaszków), osadzone na krótkiej, grubej osi głównej – wszystkie szypuły i szypułki gęsto, szarobrazowo owłosione i bezbronnie; kwiaty drobne, kremowobiałe; (VII)VIII–IX. **Ow.** pestkowiec tępopograniasty, 3–4 mm \emptyset , czarny i lśniący, zwieńczony trwałymi działkami, pomiędzy którymi odgięte w dół i ściśle przylegające do owocu – szyjki słupka; IX–X.

Wyst. – Chiny, Japonia, Płw. Koreański, rosyjski Daleki Wschód ($2n = 24$), zwykle w zaroślach i na brzegach lasów; dziczejący i często inwazyjny w wielu krajach – niebezpiecznie ekspansywny.

* Białorus. i ukr. аралія, czes. aralka, lit. aralija, niem. Aralie, ros. аралия.

** Często używana polska nazwa „aralia japońska” wprowadza w błąd, nie jest to bowiem jedyny japoński gatunek aralii, a w dodatku jego zasięg wykracza daleko poza Japonię; wśród azjatyckich aralii są i rośliny wyraźnie wyższe (drzewa o jednym pnium), te pozostawały jednak nieznanne europejskim botanikom w czasach opisywania pierwszych aralii.

Ryc. 303. *Aralia elata*

Ogrody – krzew o egzotycznym wyglądzie, ozdobny z wielkich kwiatostanów i równie wielkich liści, o obcym dla nas, niespotykanym, „paprociowatym” wyglądzie; liście jesienią stają się coraz jaśniejsze, aż w końcu robią się blado- i kremowożółte, i rozsypują na drobne fragmenty. Wymaga ziemi głębokiej, żyznej i nieprzesychającej, stale świeżej (np. nad brzegiem wody), o kwaśnym odczynie, oraz miejsca w słońcu lub półcieniu; nie znosi suchego powietrza i cierpi od silniejszych mrozów, nadaje się do uprawy tylko w cieplejszych rejonach kraju.